

Geef kinderen op school hun creativiteit terug

► Pagina 16

We willen kinderen een nieuwe ervaring bieden, zonder dat er meteen een leerdoel moet zijn

Met fantasie kun je iets dagelijks heel bijzonder maken

Basisscholen zitten veel te vast in lesmethodes en een toetscultuur. Hoewel het niet verplicht is, krijgen veel kinderen op hun vierde al de eerste 'Cito-toets'. Dat zou toch anders moeten kunnen, vindt Anne Graswinckel, hoofd educatie bij Tryarter. Zij is een groot voorstander van 'onderzoekend leren'. Niet alles waar kinderen mee bezig zijn op school hoeft meteen te resulteren in een cijfer. Met haar boek *De kunst van het verdwalen* hoopt ze creativiteit terug te brengen in de klas.

■ Ellen Stikkelbroeck ■ Sarië & den Engelsman, Hoge Noorden / Jaap Schaaf

In het speeldomein van de De Foorleer in Eesterein hangen meten en berekenen. Het is het decor van de voorstelling *Strata* (gevoerd door de fra Judokwajai die Tryarter hier vandaag speelt voor de groepen 1 en 2 van diverse basisscholen uit de omgeving. Acteurs Arnold Dijkstra, Brecht Wassenaar en Els Tongers nemen onder het genot van een bakje koffie de laatste dingen met elkaar door. „Wat zonde dat er zoveel licht is in deze ruimte”, merkt Anne Graswinckel op als ze binnenkomt. „Ik kan wel proberen iets voor de zinnen te hangen”, zegt technicus Jan Brunnema, waarna hij halbrekende toeren uithaalt om de ruimte met een enorme lap emigratie te verduisteren. De sfeer in het lokaal is meteen een stuk knusser en theaterachtiger.

„Het is altijd weer een verrassing hoe de locatie eruit ziet waar we onze schoolvoorstellingen spelen”, zegt Graswinckel. „En dat niet alleen: het is altijd weer de vraag of en hoe de leerlingen zijn voorbereid door hun juf of meester op wat ze straks gaan zien.”

Strata is 'een filosofische voorstelling over groeien'. Een week voordat schoolkassen naar de voorstelling gaan, krijgen ze een digitale lesbrief en een gebroedertje toegestuurd. Met dank aan brecafé De Stoek in Huzegryp heeft Tryarter liefst 150 van deze gebroedertjes. „We hopen natuurlijk dat er in zo'n klas gepraat wordt over de voorstelling. Dat de kinderen een beetje weten wat ze te wachten staat. Want ze gaan in groepjes met de auto naar een andere school en

alleen al dat gegeven is best wel spannend voor kleuters.” Anne Graswinckel hoopt ook dat de kinderen de kans krijgen om zo te lagje te onderzoeken. Wat gebeurt er als ik aan dit draadje trek? He, dan trek ik het brewretje uit! En wat houdt ik dan over? Een lange draad, of een klavon wol. Wat kan ik daar vervolgens mee doen? „Laat ze maar lekker onderzoeken en ontdekken.” Het liefste zou ze op elke school zelf de voorbereiding doen. „Want dan weet je in elk geval dat er iets mee gebeurt. Nu is het afwachten voor de acteurs wat voor publiek ze krijgen.” Niet dat ze ook maar iets van de voorstelling zou willen duiden, juist niet... de voorstelling vertelt geen verhaal, maar is associatief. Ze geeft een richting aan. We willen kinderen een nieuwe ervaring bieden, zonder dat er meteen een leerdoel moet zijn. Ik zou zeggen: laat het maar op de kinderen inwerken, ze hoort niet alles uit te leggen. Bovendien: wat jij vindt, hoort helemaal niet te zijn wat kinderen vinden.”

Hulien Hoe vere: hieldend het 'naar een voorstelling gaat' wordt betoerd, is meteen bij binnenkomst al duidelijk. Kinderen uit vier kleuterklassen van verschillende scholen komen het speeldomein in. Sommigen zijn ingelaten, twee meisjes buiten die vinden het toch wel erg spannend - en een paar kinderen zijn erg stiljes en zien wat pips. „Ik hoop maar dat die niet zek warden tijdens de voorstelling”, fluistert Graswinckel.

De voorstelling begint. Arnold en Brecht spelen verstopperje tussen de gebroedertjes, dagen elkaar uit, kijken wie groter is dan de ander en wie kleiner en hoe je dat kunt aangeven. Ondertussen komt 'oma' El al breed zo nu en dan even voorbij lopen. „Juf, ik moet plassen”, zegt een kleuter opens huplop. Juf garandeert dat het jongste toch echt even moet blijven zitten. Wanneer een andere juf een kind uit haar klas wel toestaat naar de we te gaan, is het hek van de dam. Het haakt de kleuters uit hun concentratie, net wanneer er een verstillend, emotioneel moment in de voorstelling zit. Het is een kunst op zich voor de spelers om iedereen weer bij de les te krijgen. Bij een scène waarin Arnold aan een draadje van Brechts trui trekt, waarna die begint te rafelen, merkt Anne Graswinckel dat de klassen niet dezelfde voorbereiding hebben

„Zag je dat: een paar kleuters reageren vol herkenning. Zij hebben duidelijk in de klas met dat lagje mogen spelen”, zegt ze na afloop van de voorstelling. „Maar de kleuters die daar zaten, reageren helemaal niet. Ik vermoed dat de juf van die klas niets met het lagje heeft gedaan.” Dat laatste verbaast haar niet. „Veel leerkrachten zitten noodgedwongen vast in methodes. Ze moeten bepaalde dingen per vak doen in een jaar tijd. Daarvoor moeten ze een planning maken die ze van week tot week afschrijven.” Vroeger schreef Graswinckel voor de schoolvoorstellingen van Tryarter lesbrieven van wel vijf of zes kantjes. Boedevol ideeën voor een les naar aanleiding van het theaterstuk. „Hoe meer ideeën ik aanleverde, hoe vaker ik hoorde: 'daar heb ik helemaal geen tijd voor!' Veel meesters en juffen zitten vast door administratieve verplichtingen, die kunnen niets buiten hun planning om doen.”

Roodkapje Graswinckel merkte dat haar ideeën steeds vaker niet aankwamen op een school. „Zeker op de bovenbouw wordt er alleen nog maar gewerkt richting Cito-toets”. Zonde, vindt ze. „De eerste lichting die vanaf de kleuterleeftijd altijd toetst is, zit nu op het hbo. Wanneer je op een pabo zegt: 'doe iets met Roodkapje' is de eerste vraag van de studenten: 'wat levert het op?' Gevolg door: 'krijgen we daar een toets over?' en 'in die multiple choice? Want dat is ook nog eens zo bij de Cito-toets: er is maar één

Goede ideeën ontstaan wanneer je vrij kunt denken. Daarom is het belangrijk dat we de creatieve kant van onze gedachten wakker houden

antwoord mogelijk.” Al dat toetsen heeft jongeren gecreëerd die alleen nog maar iets willen doen als het hen iets oplevert en die bovendien alleen de 'juiste antwoorden' reproduceren. Terwijl iedereen toch zou moeten weten dat er meer wegen leiden naar Rome.

„Mijn dochter kreeg vorig jaar bij een toets de vraag: 'wat hoort er niet thuis in het volgorde rijtje: klok, horloge, kerf en toren'. Nu heeft zij dezelfde creatieve instelling als ik, dan volgens haar waren er meerdere antwoorden mogelijk. Maar nee, het enige juiste antwoord was de toren, omdat die niet bedoeld is om de tijd op naar te nemen. Maar hoezo is dat goed? Een toren kan immers ook een klok hebben. Je zou ook kunnen zeggen dat het horloge er niet bij hoort, want dat is iets dat je aan je lijf draagt en de rest niet. Maar dat is dan zogenaamd geen goed antwoord!”

Vervolg van pagina 17

Simpele ideeën voor meer creativiteit in de les

Door deze cultuur vindt Graswinckel het geen wonder dat jongeren 'uit' staan als het gaat om creativiteit. Kwalijk vindt ze het wel! „Deze generatie krijgt nog genoeg problemen voor haar kiezen, zoals het veranderende klimaat, de waterspiegel die stijgt, et cetera. Als je alleen maar hebt geleerd om binnen de kaders te denken en hoe je goed d's en t's kunt spellen, kun je niks met die problemen. Goede ideeën ontstaan wanneer je vrij kunt denken. Daarom is het belangrijk dat we de creatieve kant van onze gedachten wakker houden.”

Ze is blij dat de onderwijsinspectie inmiddels zegt dat er bij kleuters geen vaststaande methode hoeft te worden gebruikt. „Maar ik vraag me wel af hoe het gaat als de inspectie dan op bezoek komt en vraagt: wat hebben jullie het afgelopen half jaar gedaan? Durf je dan als leerkracht te zeggen dat je met je leerlingen hebt gefantaseerd?”

Doeboek

Dat laatste is wel wat ze hoopt te bereiken met haar doeboek *De*

kunst van het verdwalen dat vanaf volgend schooljaar beschikbaar moet zijn voor het primair onderwijs. „Voor hele lange lesbrieven hebben leerkrachten geen tijd, maar in dit boek geef ik simpele ideeën voor meer creativiteit in de les. Ik bied handvatten om niet het geijkte pad te lopen, maar om te experimenteren en je samen met de kinderen te verwonderen.” Ze heeft namelijk gemerkt dat leerkrachten behoefte hebben aan zo'n boek. Ze zouden best wat minder vast willen houden aan de bestaande methodes, als ze maar weten hóé!

„Stel je doel is om kinderen beter te leren kijken. Hoe maak je het pad nou zo dat je als leerkracht niet steeds hoeft te zeggen: 'kijk daar eens', maar dat kinderen uit zichzelf zeggen: 'ik zie dit en dat'. Een voorbeeld van een eenvoudige opdracht in het boek is: teken de weg van school naar huis. Daar kun je vervolgens heel veel mee doen, want je kunt kijken naar de vormen die je tegenkomt of de geluiden, de bijzondere kleuren of de

woorden die je onderweg tegenkomt. Je kunt er ook mee rekenen, want wie legt bijvoorbeeld de langste route af naar school? Of tel eens hoeveel tuinkabouters je onderweg tegenkomt. Je kunt leerlingen laten opschrijven waar ze onderweg een avontuur vermoeden en zo hun fantasie prikkelen.”

Het is in de ogen van Anne Graswinckel een heel simpele opdracht. „Ik ben voor het boek op heel veel scholen geweest en heb met de kinderen mee gefantaseerd. Als ik dan de opdracht gaf om de weg van school naar huis te tekenen, zag ik de juf of meester kijken van 'wow!' En de leerlingen ook. Waarom? Omdat ze opeens op een andere manier keken naar iets dagelijks, iets dat theatermakers altijd doen.” Dat blijkt ook wel in *Breidzje*. Daarin verandert met een beetje fantasie zo iets simpels als een draadje opeens in een muziekinstrument of een klodder snot.

Winnaar

Anne Graswinckel wil haar doeboek aanvankelijk eerst uitbrengen voor scholen in de gemeente Leeuwarden. Ze krijgt daarbij hulp van tal van culturele instellingen, zoals Kunstkade, het Fries Museum en stadsschouwburg De Harmonie. Daarna is de hele provincie Fryslân aan de beurt en uiteindelijk liefst scholen uit het hele land. Haar idee werd landelijk in elk geval al enthousiast ontvangen, getuige de bijdrage van 25.000 euro die ze heeft gekregen van het VSB Fonds als winnaar van de ideeënwedstrijd *Verzilver je idee*. „Ik hoop dat mijn boek kan helpen om het onderzoek leren terug te krijgen.”

Ze sluit zich graag aan bij de ideeën van Loris Malaguzzi (1920-1994), oprichter van diverse kindercentra in de Italiaanse Reggio Emilia. „Hij zei dat elk kind honderd talen heeft om te kijken, luisteren en praten. Ik wil kinderen die honderd talen teruggeven. Ik hoop dat dit boek leerkrachten en kinderen de mogelijkheid biedt om even te verdwalen, stil te staan en te kijken en niet alleen maar toe te werken naar een toets. Dat is mijn grootste drive.”

Ik hoop dat dit boek leerkrachten en kinderen de mogelijkheid biedt om even te verdwalen, stil te staan en te kijken en niet alleen maar toe te werken naar een toets

Anne Graswinckel kijkt samen met educatiecollega en sparringpartner Jeffrey Deelman naar een opzet van haar doeboek *De kunst van het verdwalen*.